

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Directorivm Inqvisorvm F. Nicolai Eymerici Ordinis Prædicatorum

Nicolaus <Eymericus>

Venetiis, 1607

quaestio 70. An vxor, filii, & familiares pro. vel contra delatos de haeresi
admitti debeat in testes.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13589

si ex uerisimilibus coniecturis, & ex numero testium, aut personarum (tam deponentium, quam eorum contra quos deponitur) qualitate, ac alijs circumstantijs, sic testificantes falsa non dicere presomantur.

Ad hoc est Archidiaconus in c. alleg. in glos.
C O M M E N T. CXVIII.

Duae sunt assertiones: prima est, Valere testimonium haereticum contra haereticum: altera est, In eius fauorem non admitti.

Haereticus contra haereticum valet testimonium,

Quantum ad primam assertionem pertinet, optime probat eam Emericus ex c. in fidei fauore. de heret. lib. 6. praesertim ex illis uerbis: Et participes uel socij criminis ad testimonium admittantur. nam si participes, uel socij criminis sunt, iam uel haereticum sunt, uel haereticum esse praesumuntur, aut saltem de haeresi suspecti. Rursus, cum Iudaus in causa haeresis fauore fidei possit dicere testimonium contra Christianos. c. contra Christianos. de haeret. lib. 6. & dixi plene supra par. 2. super dicto c. contra Christianos. cum haereticus etiam poterit testimonium ferre, cum nulla comoda diuersitatis ratio afferri posse uideatur.

Hanc etiam assertionem non inepte probat ratio textus in l. quonia, C. de haereticis. ubi: Inter se aut haereticis, uel Iudaicis, ubi litigandum existimauerint, concedimus fasces permixtum, & dignos litigatoribus etiam testes introducere. hac ibi. sed in terminis proprijs huius quaestionis rem definiuit Federicus Romanorum Imperator in l. Catharos. §. 6. relata in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis in hac uerba: Adijcimus insuper, quod haereticus per haereticum conuinci possit, hac ibi. & tenet etiam Lucas de Penna in l. Veterani C. de Veteranis. lib. 12.

Ceterum, quae de testimonio haereticorum hoc loco traduntur, accipienda sunt iuxta ea quae copiose scripsimus super q. 64. huius 3. partis. neq; Federicus hic contrarium disponit. uerum est enim haereticum per haereticum conuinci posse concurrentibus omnibus illis quae praecitato loco tradidimus.

Cur haereticum testimonium in fauore haereticum non recipiatur.

In altera assertionem maior est difficultas: Cur uidelicet haereticum testimonium non recipiatur in fauorem haereticorum, siue in reorum defensionem: equitas enim contrarium suadere uidetur, ne scilicet facultas probandi suam innocentiam reis auferatur. atque ita uoluit Felynus in c. de cetero, de testib. quae refert & sequitur Gulielmus Benedictus in c. Raynurus. de testa. in parte, qui cum alia. nu. 250.

Verum tamen quidquid illi dixerint, contraria sententia uera est: nam non est credendum eis qui fidem Deo datam uolunt, quis enim credat fidele esse futurum testimonium eius, qui in Deum extitit infidelis. c. non potest. 2. q. 7. & docet Simancas de catho. instit. titu. 64. num. 45.

Hac autem sententia de non recipiendo testimonio haereticum in defensionem reorum huius criminis, locum etiam habet & in alijs infidelibus, quibus ob easdem rationes credendum non est.

Cur non credatur haereticis pro haereticis testificantibus.

Sed quae est ratio cur credatur haereticis deponentibus contra haereticos, non autem in fauorem haereticorum, cum potius non delicta, quam delicta praesumi debeant? vrget plane difficultas: sed credendum id propterea fuisse sancitum, quonia cum haereticus, aut alius infidelis excusat haereticum, aut de haeresi suspectum in odium fidei nostrae id putatur facere, ne delicta contra nostram religionem commissa puniantur: quae suspicio cessat cum deponit de delicto. credo hanc esse nouam & ueram rationem; neminem enim uidimus hac tradentem.

Adit Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 45. & licet nullo modo credendum sit haereticis, hoc fallit, cum forte tormentis fatigati, oculum aliquid, & reipublicae uile praefecerint: quod libenter admitto.

Sed hoc praeterea libenter adiungerem, si qua de qua ex uerisimilibus coniecturis haereticum aliquem excusantes uera dicere uideatur, sane in fauore ueritatis non putarem omnino iniquum eorum uoces audire: ueritatis enim fauor magnus est, eiq; semper debet esse locus. l. Imperatores. ff. de probatio. & ueritas opinioni est praeserenda, iuxta notata per Bartolum, & Aretinum in l. is qui putat. ff. de acquir. hered. qua ob rem, alijs de Innocentia reorum coniecturis concurrentibus, non essent contemnenda haereticorum excusationes, quibus quanta fides sit adhibenda, iudex magis scire poterit. consideratis omnibus circumstantijs. l. 3. ff. de testib. & ad penam quidem diminutionem horum solae excusationes prodesse possent, non autem ad integram liberationem.

Tunc uero audiendi non essent haereticus, infidelis alij, aut quilibet etiam catholici, cum prius deposedisset aduersus eum, quem de eodem delicto in eodem iudicio nunc excusant, iuxta id quod diximus supra in hac 3. parte super q. 65. §. postremo praefata sententia.

Cur non admittantur testes domestici pro delato de haeresi.

Admittuntur autem contra ipsum, &c.

QVAESTIO LXX.

An uxor, filij, & familiares pro, uel contra delatos de haeresi admitti debeant in testis.

SUMMARIVM.

D Testes domestici non admittuntur pro delato de haeresi.

2. Admittuntur autem contra ipsum, &c.

Septuagesima quaestio est. Vtrum Inquisitor possit admittere ad testificandum pro, uel contra delatum de haeretica prauitate, eius uxorem, filios, familiares, seu de suis aliquis?

Respondemus quod non pro, sed contra. Quod a non pro, satis uidetur per c. Filij. de haeret. lib. 6. tibi praedicti non admittuntur pro mortuo delato de haeretica prauitate, ubi dicitur sic: Filij uel haeredes illorum, qui dum in aegritudinis lecto decubarent petierunt haereticos consolatos, ut ab eis per manus impositionem consolationem reciperent secundum pessimam consuetudinem eorundem, sicque uiam fuerunt uniuersae carnis ingressi, ad probandum, quod ipsi defuncti consolationem illam, immo uerius delationem non sanae mentis esse esse susceperint, uel post perditam iam loquelam (cum tamen moris sit ut dicitur apud eos, quod nulli taliter consolentur, qui non sit sanae mentis, & memo-

memoriam habeat ordinatam) admitti non debent si dum vivebant diffamati erant de hæresi, uel suspecti: aut legitime constiterit, quòd sanæ mentis existentes huiusmodi hæreticos petierunt. Alioqui admitti poterunt prædicti filij, uel hæredes ad probandum præmissæ: non tamen per uxores, filios, familiares, uel de suis aliquos; sed per testes alios fide dignos & specialiter fidei zelatores.

Et si ipsi non admittuntur pro hæretico mortuo, pari forma nec pro uiuo.

2 Quòd hæ autem prædicti admittantur ad testimonium ferendum contra delatum de hæretica prauitate, satis patet: est enim testimonium eorum magis efficax ad probandum.

COMMENT. CXIX.

Hæc questio pugnare uidetur cum questione 121. nisi diligenter animaduertantur que super illa tradidimus.

De materia uero huius quæst. hoc est de excludendis, aut non admittendis ad testificandū testibus domesticis, agūt Doctores varijs locis. c. in litteris. de testib. l. etiā. c. de testib. l. idonei. & l. testes. ff. de testibus. l. i. §. ad quæstionē ff. de quæst. ubi copiose Doct. Ant. Gomez 10. 3. var. resol. c. 12. nu. 15. Repertorium inquisitorum, uerbo, familiaris. Locutus in opere iudiciali uerbo, domestici. glossa & Doctores in §. pater. instit. de testam. ordinar. Marcus Antonius Blancus tract. de indicijs n. 361. & multis sequen. Zanchinus tract. de heret. c. 13. Archidiaconus in c. filij, de heret. lib. 6. uerbo, familiares. Ioānes Royas singul. 198. incip. Testis domesticus. Hieronymus Gigas tract. de criminine læsæ maiestatis lib. 2. ti. qui accusare possunt, q. 15. idē eod. lib. tit. quomodo, & p. quos probetur q. 15. Simacas de carb. inst. ti. 64. n. 46. et seq. et alij quos libes omitto.

Horum sententia est, Testes domesticos regulariter à testimonio repelli: tamē id fallit in criminibus exceptis, uelut in crimine per duellionis, maiestatis humanæ læsæ, & in causa hæresis. l. vlr. c. ad l. Iulii maiest. Gondissaluis tract. de her. q. 13. nu. 11. Bernardinus Diaz regula 746. incipien. Testis domesticus in his enim ad testificandum cōtra consanguineos, affines, & quoslibet familiares admittuntur, idque ob rationem, quam paulo post dicemus.

¶ Quòd non pro, satis uidetur, &c. Hæc est prima assertio huius quæstionis, uidelicet, Familiares & domesticos non admitti in hoc crimine ad defendendum reum; & ratio non inepta hæc esse potest: nam quemadmodū nemo unquā, carnem suam odio habuit, eodem modo nemo putandus est consanguineos suos odio habere: tum etiam quia cum ex hoc crimine infamia in filios descendat, si filij ad testimonium dicendum pro parentibus admitterentur, facile ut infamiam suggerent, mērentur itaque eorum testimonium non inepte in hac causa, pro delatis falsum putatur. quòd si nec consanguinei sint nec affines sed extranei, domestici tamen, ratio ne amicitia et familiaritatis presumantur non dicere ueritatē, ut à tāto crimine reos possint liberare.

Ex priori uero ratione illud consequitur, quod prudētē traditur à quibusdam, uidelicet, Granius

A puniendos eos qui falsum testimonium dixerint contra cōsanguineos, quàm cōtra extraneos: tales enim nature leges uidentur euertere, cū dū cōsanguineos falso testimonio pulsant, in suam quoque carnē se uideantur. Simacas de carb. instit. tit. 64. n. 49. facit textus in l. capitaliū. §. omnia admissa. ff. de penis.

B ¶ Quòd autem prædicti admittantur ad testimonium ferendum contra delatum, &c. Ratio potissima cur in hoc crimine testis domesticus non modo admittitur, uerū etiam si opus fuerit, compellitur ad testificandū, ea est: quoniā cum hoc crimen secreto committi soleat, & in occulto, melius per domesticos quàm per alios probari potest. cōsensu. C. de repud. c. tertio loco. de probatio. & ob id Eymericus prudentissime addit in fine huius quæstionis, horum testimonium cōtra reos huius criminis magis efficax esse ad probandum: ac tanto firmitus haberi solet, quātō consanguinei & domestici à suspitione odij longius abesse putantur.

Sed in hac quæstione tota difficultas posita est in cognoscendo qui dicantur domestici & familiares: nam de cōsanguineis res est apertior, cū ex legibus noscam. s. qui sint cōsanguinei; nō ita in domesticis & familiaribus, quos qui sint, nullæ leges in iure communi (quod ego sciam) nominatim præscribunt.

In Hispania septipartita lege multi traduntur domestici, quorū propterea testimonia in alijs causis non recipiuntur. nam l. 18. partitæ 3. tit. 16. ita scriptum est: En su pleyto mismo non puede ser ningund testigo. otrofisi non puede ser cabido en aquel pleyto testimonio de su fijo, nin de su fieruo, nin de su affortado, nin de su mayordomo, nin de su quintero, nin de su ortolano, nin de su molinero, nin de ome que sea su apaniaguado. esto es porque non serie guifado, nin derecho de un ome tener logar de su parte, & de testigo. nin otrofisi a aquellos que biuen en su merced, & an de fazer su mandado que podiessen testiguar por el. hæc ibi, quibus uerbis multa personæ exprimuntur, quæ appellatione domesticorum & familiarium continentur, quas more nostro explicabimus.

Doctores quos initio huius quæstionis citauimus in his conueniunt: domestici & familiares seu de domo dicuntur, seruus, colonus, libertus ascriptus, mercenarius. Speculator tit. de teste. §. 1. uerbatim excipitur quod est domesticus. glossa in c. in litteris. uerbo, de familia, extra de testibus.

Famulus autem & mercenarius familiaris est, etsi gratis nobis seruiat, ut uoluit Ioannes And. apud Speculat. loco præcitato, quam sequitur Felynus in c. in litteris. de testibus. nu. 1.

Item pater domesticus est filio, & contra, filius patri: item uxor uiro, & e conuerso. Felynus in d. c. in litteris. & Antonius Blancus tract. de indicijs numero 363.

Item latius loquendo familiares dicuntur qui uiuunt (ut cum nostris loquar) ad unum panem & unum uinum. authen. de monachis. §. cogitandum. tales sunt qui uiuunt in communi.

Itē dicuntur domestici omnes illi, quibus ratione patriæ, uel dominicæ potestatis potest imperari, quales sunt qui in domo nostra habitant nobis seruientes. Marcus Antonius Blancus præcitato loco.

Qq 3 additio

testificatur contra suos consanguineos.

Num. 2. Testimonium domesticorum recipitur cōtra domesticos in hac cā & quare.

Domestici & familiares q dicantur.

additio ad glossam, in §. pater. instit. de testam. ordi-
nan. Bal. in d. c. in litteris. de testibus. Montanus
in d. l. 18. partit. 3. tit. 19. de quo vide pulchram di-
stinctionem allatam ab Henrico Boich in d. cap. in
litteris. ad de ibidem Franciscum Aresinum, &
Crotum tracta. de testibus. nu. 104.

Vbi ergo cōstititit quempia domesticum esse, &
aliquis familiarē, is nō dicit testimoniū pro accu-
sato de heresi, nec valebit ad ipsum defendendum.

Domestici
testimoniū,
an p reo quā
doque audiā
tur.

Et quamuis hęc ita se habeant, illud tamen pu-
tarem in hac causa obseruandum, q̄ si persona do-
mestica esset valde digna, ac spectatae probitatis,
planē etiam in hoc crimine nō esset penitus cōtem-
nendum eius testimoniū ad excusandum reum,
iuxta doctrinam Innocentij, Ioannis Imole, & An-
tonij de Butrio, in d. c. in litteris de testibus; nam si
talis persona esset, de qua non presumeretur, quōd
deieraret, tūc eius testimoniū recipiendum esset.
atq; hoc tunc potissimum locū haberet, si cum hu-
iusmodi teste domestico conueniret alius testis non
domesticus, & omni exceptione maior, aut alia in-
dicia de innocētia reorū iuxta doctrinā Marsilij in
l. de minore. §. tormēta. ff. de questio. vbi plures ci-
tat in hanc sententiam, quos video, quanta autem
fides his habenda sit, in defensionem reorum, iudex
magis scire poterit spectata personarum, & alio-
rum indiciorum qualitate l. 3. ff. de testibus.

Q V A E S T I O L X X I.

An testes plures duobus requirantur
ad condemnandum quempiam
de heresi.

S V M M A R I V M.

- 1 Duo testes legitimi non singulares de iuris ri-
gore videntur sufficere.
- 2 Ex æquitate tamen in crimine heresis plures
requiruntur.
- 3 Leuiore probationes non condemnandum, sed
ad presumendum sufficiunt.
- 4 Inquisitoris diligentia defensionum defectum in
crimine heresis supplere debet.
- 5 Quid agendum cum quis per duos testes tātum
est conuictus.
- 6 Concordat Guido Fulcodius, Archidiaconus, &
Ioan. And.

Septuagesima prima quæstio est: Vtrū
Inquisitor de positione solum duorū
testiū legitimorum, nō singularium,
possit licitē aliquē de heresi cōdem-
nare, vel plures quā duo necessario requirātur?

- 1 Respondemus, q̄ quamuis videantur sufficere
duo testes de iuris rigore: quia regulare est, q̄ in
ore duorum vel trium testiū stat omne verbū;
- 2 Tamen de iuris æquitate non videtur in hoc
crimine duos sufficere, tū propter criminis imma-
nitatem; in criminibus enim probationes debent
esse luce clariores. C. de probat. l. scient, heresis
autem inter maiora crimina enumeratur.
- 3 Et si dicatur, quōd in hoc crimine sufficiunt le-

uiore probationes, quia leui argumēto quis dete-
gitur; verum est ad presumendum, non autem ad
condemnandum; tum propter iuris ordinis in
hoc crimine detractionem: In hoc enim ordo
iudiciarius in fauorem fidei detrahitur: quia nec
delatus videt testes iurate, nec sibi etiam publican-
tur, vbi posset eis graue periculum imminere, vt
in c. Statuta, de heret. lib. 6.

4 Propter quod delatus non potest diuinare, sed
tenetur ipse Inquisitor per se, & ex officio, de te-
stium inimicitia inquirere, & etiam si depofuerit
confusē de causa scientia eorū iterū interrogare:
quod potest facere, extra de testi. Per tuas. & ff. de
quæstionibus. Reperi. Nam quanto magis via de-
fendendi delato praecluditur, tanto magis incurrit
bit Inquisitori sollicitudo diligentius inquirendi.

5 Vbi ergo inueniantur duo testes concordēs, &
legitimi contra quenquam, nec ex hoc uellem eū
de tanto crimine condemnare, sed purgationem,
si esset diffamatus, indicere: vel propter vehemen-
tem suspicionem dictorum, quæ oritur ex dictis
duorum testiū, abiurare cum facere: vel quæ-
stionare, seu sententiam differere: nō enim videtur
tutum ad vocem duorum testiū hominem bonę
famae de tanto crimine condemnare: secus si
fuerit malę fama.

6 Concordat his Guido Fulcodius, postmodum
Clemens Papa iij. in q. 15. quæstionū ad Inquisi-
tores. Et de hoc Archidiaconus plenius in cap. Vt
officiū. §. verum. in prin. de heret. lib. 6. super
ver. testium. & in c. In fidei. in fi. glos. illius. c. Et
Ioan. And. ibidem. & in c. Excommunicamus ita-
que, extra. de heret. §. ad iurimus. vbi dicitur, quod
faciat Episcopus iurate tres vel plures boni testi-
monij viros de dicenda veritate si sciuerint in pa-
rochia hereticos ibi esse.

COMMENT. CXX.

Primus omnium, quod ego sciam Guido Fulcodius
in consultationibus ad Inquisitores hereticę
prauitatis quæst. 15. cap. 18. asseruit, durum sibi
videri hominem bonę opinionis & fame ad voces
duorum testiū de tanto crimine condemnare. eius
verba ita habent: Adeoque non crederem tutum
ad vocem duorum testiū hominem bonę opi-
nionis damnare, licet: videar cōtra ius dicere quia
vbi numerus testiū nō exigitur, duo sufficiunt.
Sed hoc dico, quōd duos vix duos iudico, eo q̄
urgente necessitate legitimę defensionis ordo
truncatur. hęc ille.

Hunc Guidonem penitus sequitur Archidiae-
nus, in c. vt officii. §. verum quia. de heret. lib. 6. re-
lat. supra apud Emericum parte. 2. (nam vt obi-
ter illud hic dixerim, Archidiaconus interpretatio-
nes suas ad tit. de heret. lib. 6. ab hoc Guidone Fulco-
dio paucis additis transcripsit) eidem sententię sub-
scripsit Hostiensis in sum. tit. de heret. §. qualiter.
vers. vt autem & alij quos paulo post referam.
Hos sequitur etiam hoc loco Emericus, quorum
sententia nec inepta fortassis est, nec penitus con-
temnenda, vt ex sequentibus apparebit.

At posteri iuris interpretes audacter vbiq̄ de
hoc differentes constituunt duos testes sufficere ad
quemlibet in hac causa cōdemnandum, hoc videtur qui dicitur
velle